

MIZO TITI PRIMARY HISTORY

110. Mizo Ti Ti - 1957.

Mizoram State Archives

Accession No. 735

Date of Receipt 3/4/96

Supplier

Price

THU AWMTE

Phab

Thuhmahruai

11

Bung

1	Hmasâng silhfên	1
2	Rih Dîl—Mitthi Kalkawng	3
3	Mitthi Khua—Pialrâl	7
4	Hmân Lai Mizo Hriamhreî	11
5	Mizo Rama Silai Lâk Luh Hmasa Ber	14
6	Chhin Lung	17
7	Kâwlzâwl Bungpui	21
8	Mizo Ram Luh Tan Dân	24
9	Vawk Lu Vuak Thlâka Indo	27
10	Mizo Hnam hrang hrangte	30
11	Chawngthu Lungchawi	33
12	Mizo Rama Khawpui Ding Hmasa Ber	35
13	Sibutan Nula A Chhun Thu	37
14	Lal Sachhiâh Lo Awm Tanpa	41
15	Vai Lian	43

THUHMARUAI

He lehkhahu hi Mizo ram Text Book Committee-in siam tura min sawm avângin ka siam a ni a Naupang té té zir tûr a nih avângin thu chip chiah deuhvin tih theih a ni lo va Chuvângin thawnthu angin titi tlângpui deuh deuh ka ziaak a ni

Tin, hênga thu chuangte hi upa kan zawhte leh naupan lai atanga upa titi ka dawn ka hriat rengte a ni hlawm a. Thu thenkhatte chu Pastor Liangkhaia te, Pastor Van-ohhû ga te, Headmaster V L Siam ten Mizo chanchin an ziaak kha râwna ka ziaakte an ni baw. Sap tawnga Mizoram chanchin mi hrang hrang ziaakte pawh ka rawnin ka ei baw

nau thawnthu sawi pawh a dang e tih hi a ni thin a. Chuvângin heta ka thu ziaakte pawh hi thenkhat hriat dante nêchuan a inang lo deuh pawh a ni thei Nimah-sela kan hnam hian lehkhah ziaak kan thiamna a la rei loh em avângin titi hluite chu ziaakin a awm lo va, tawngkaa inhlân chhâwn mai a nih avangin a dang hret hret ngei ang tih chu hriat reng a ni baw ang

Tupawh heta thu ziaak chungchangah hian hriat dan leh ngaihân danglam deuh neite chuan chhut nawn leh huna tihthat theihna tûrin min hriatir ula a lawmawm hle ang

Dated 12th February 1957

Lal Mama, Headmaster,
Govt M E School, Serkawn
Lungleh

CHHUT HNIHNA

Hei hi ennawn that lehna a ni lo va chhut nawnna mai a ni a, chuvângin a thu pawh a pângngai deuh thaw a ni Hmun hnih khat lekah erawh chuan tihdanglamna a awm Chhut hmasaka tih dik lohte kha theih tâwpa tihdik a ni baw

Dated 2nd April 1959

Lal Mama.

MIZO TITI

Primary History

BUNG I

HMASANG SILHFEN

Hmān lai chuan mihring hian puan siam an thiam lova Tūn laia là te, sahmul te, maimawa siam te, puan lum tak tak leh maw tak tak, in sin leh hāk angte hi a la awm lo Nimahsela zaw zawin mihring an lo fang hret hret a, thil siam dānte an rawn thiam deuh deuh zêl a Chutichuan tūn laia kan neih ang silh leh tēn maw tak tak leh lum tak takte hi kan lo nei thei ta a ni a Hnam tin mi hi fin hma chuan saruak ngawta awm te, thil dang eng emaw mai mai inbela awmte kan ni hlawm a ni

Tūn laia Mizo rama mi awmte hi kan en chuan nula leh tlangvāte chu là leh sahmul puan tha tak takin an inthua mi a, an maw ém em mai hlawm a Nimahsela hmān laia kan pi leh kan pute chuan hetiang a inthua mi na hi an nei ve lo. An inthua mi na nei chhun chu là leh sahmula siam ni lovin hruikhauva siam a ni zawk

An siam dân chu hetiang hi a ni — Hru-

khau hi an hik teuh va, chu chu inthuah tupin an ram khawm a. A hmawr lam erawh chu an tiuai mai a. Chu chu an kokia batin hruihrualin an zak hnuaiah an kakhkhirh a. Chutiang chuan kawr atan an hmang a ni Chutiang kawr chu a hming "Hnawkal" an ti a ni Tin, chutiang-a hruikhau ram khawm bawk chu fen turin an siam leh a, chu chu a hmingah "Siapsuap" an ti ve thung, titiah chuan heti hian an sawi thin

Ni khat chu pa pakhat hi chutiang kawr ha chuan a ram vak a Lui kamah hian sava han pui pui vacha an tih chu tam tak a va hmu a. Chutiang sava chu sangha ei mi an ni a Lua sangha chu an lo man a, an thlate an chiah hui vek avangin an thlawk thei lo va, a tlanin an tlan mai mai a Chu pa chuan chong chu a hmuhin a um a, a man hlawm a A man sa chu vaw hlum lovin a nunga hawn a duh avangin a hnawkal hak chuan a kiah a hling a, a pawm khawm ta teuh mai an ti.

Nakin deuhah chuan a hah chawl a, ni lumah hian a thu a. Savate pawh chu hlin chung chuan a kiang ni lumah chuan a dah ve bawk a, Chutia ni luma an han awm chuan an thla zawpte chu a lo ro ta hlawm a. Kal leh a tum a, a han man leh dawn chuan an thlawk ta phut hlawm mai a, Vacha chu sava han tak tak chak tak mai an ni si a, a kawr hak hnawkal hmawra thlun vek an ni bawk si a, an thlawh-pui ta dawr dawr mai a ni an ti

Thil tih turte.

1 Hruikhau i hmuh theih chuan hîk khawm teuh la, nangma hâk tâwkin hêng hi siam rawh:

(a) Hnawkal (Mipa naupang tih tûr)

(aw) Siapsuap (Hmeichhe naupang tih tûr)

2 Vacha lem entawn tûr zawng la, i hmuh theih loh leh in zirtirtu ruai la, chumi entawn chuan a lem tha takin ziak tum rawh

3 Tûn lain sihfên siam nân eng thilte nge ni kan hman ziak rawh.

BUNG II

RIH DIL—MITTHI KALKAWNG.

Mizo ram leh Pawi ram inrina takah khian dil zau tak pakhat a awm a, chu dil chu Rih dil a ni a. Chumi dil chu hmân laia kan pi leh pute chuan mitthi kalkawng berah an ruat tlat a ni. Mi an thih hian an thlarau chu Mitthi khuaa kal tûrin chu dilah chuan an kal ngei ngein an ring tlat a ni.

Eng vangin nge Mitthi khaw panna ni a an rin tlatna chu ? A chhan chu hei vang hi a ni: Hman lai Mizo-ho he rama an lo luh tih lai hian Rih dil kamah chuan sa a tam avangin sa pèlin an ramchhuak thin a. Tum khat chu thuan-zaho hi chutiang chuan an ramchhuak a, dil kamah chuan an riak a Zanlaiah chuan an zinga

mī pakhat chuan mī lo kal tawng thawm nī āwm
 tak hī a hre ta tlat mai a Hmeichhe tawng nī
 āwm takin a hre leh'ngāl a A han ngaihtuah
 chuan chūng laiah khaw hnai rēng rēng a awm
 sī lo va, ngaw dur pui blīr a nī sī a, a tak nūn
 a rīng thei lo va "A ka mumang a nih dawn hī
 ka harh emaw ka tī a, ka lo muhīl a nih dawn
 hī maw," a tī a Nīmahsela tawng rī chu a han
 hre leh ta a A mu chu a in beng kāng a, ngun
 takin a ngaithla a A mumang nī hauhvīn a hre
 ta lo a Tawng rī pawh chu a lo hnai telh telh
 a, an tawng mumalte pawh chu a hre thei ta a
 Tawng rī chu a lo hnai telh telh chuan an
 tawng zīngah chuan a nupui āw ang tak telin
 a hre ta tlat mai a Mak a tī khawp mai a,
 che lo chāng lovin ngun leh zualin a ngaithla
 ta a Tawng rī chu a lo hnai telh telh a, a
 nupui āw ang a tih pawh kha nī ngein a hre
 ta a A nupui āw ngei chuan heti hian sawin a
 hria a "A khai āw, ka fate chu ka kal san dawn-
 in thil pakhat ka hrilh ta hauh lo mai a Kan
 rappui chung sānga bēl lām chhūngah sarēp
 kā dah a, chu chu ka hrilh ta hrim lo mai An
 pa lah chu ram chhuakin a thang bo dah sī a,
 a hawn hma chu chawhmch lo hlirin chaw an
 lo ēi dawn a nih hī āw," a han tī a Chu chu a
 han hriat veleh chuan chu pa chuan, "Ka nupui
 āw ngei chu zuk nī a le Kā thang bo hlān a
 fate a rawn kal san zuk nī a Khawinge, ka lo
 chāng ang a, ka lo man bet tlat mai teh ang,"
 a tī a Būk pāwnah chuan a chhuak a, a va

chàng ta a.

Chutia a va chân chuan a thim êm avângin engmah chu a va hmu thei chuang lo va, mahse mi tam takinrawn kal pôi zut zut ni awm takin an tawng leh an thăwmah chuan a hria a Ngawî rengin a lo chàng a, a nupui tawng nia a hriat chuan a zawn a thlen veleh a pawm thut a, a man bet ta tlat mai a “Ka nupui i ni tih ka hria che a ni Eng tizia nge chutia ka awm loh hlâna mi lo kal bo san mai ni le? Naupangho pawh an lo mangang lutuk ang a sin I kal tîr a ni lo I kal ka remti awzawng lo mai,” a ti a, a pawm bet ta tlat mai a A nupui chuan “E, mi thlah rawh, chelh theih ka ni tawh lo ve A hun a thleng ta a ni a, kal lo thei ka ni hlei nêh Min thlah mai rawh,” a ti a Mahse a pasal chuan a thlah duh hauh lo mai a, a pawm nghet sauh sauh va A nupui chu a tâl vak vak a, mahse a thlah duh hauh lo va Nakinah chuan rûlah a chang a, a zem ta chual chual mai a Nimahse-la, ani chuan “Ka nupui ngei i ni tih ka hre reng alawm, ka thlah chuang lovang che,” a ti a, a thlah duh hauh lo mai a A nupui chu pangang lianpuiah a han chang leh a, a thle buk buk mai a, Chuti pawhin a pasal chuan “Ka nupui nia ka hriat na nâ nâ,” a ti a, a thlah duh chuang lo va Tichuan a nupui mangang chuan “Ka thianten muel min liam zawh san takngial dawn a lăwm le,” tui dumdeah a chang a, a kut zung kârah a pôt chhuak a, a thlawh san ta a

Atukah chuan chu pa chu a haw ta vang vang a In a han thlen chuan a nupui chu a lo thi ngei mai a, a ruang 'chu a han nang," tui thawnthuah an sawi thn a Chu mi thu avang chuan Rih chu mitthi khaw kawkawng ni ngein an ring tlat a ni

Rih dilah hian tui sava var tam tak a awm a Chu chu Rihar an ti a, chungte pawh chu mitthi ar nui an ring A dil kam vela hnim a tlara awm them them pawh 'Mitthi pal' an ti zel a ni

He thu hi a dik vek chuan a rinawm loh Nimahsela ram chhuak pa hian a mumangah emaw a nupui aw ang chu a hre ngein a ngaih tha lo chu a haw ta a A han thlen chuan a nupui chu a lo thi ngei baw k si avangin Mitthi kalna kawng a nih rinna an nei ta tlat a ni ang a Tin, thu sawi chhawn zelah kum rei tak hnuaiah chuan thu dang pawh an belh ta zel nui a rinawm e Eng pawh ni sela he thu atang hian hman lai mite rilru put dan leh thil ngaih-dan chu kan ngaihtuah thei hle a ni

Thil tih torte.

1 "Tui sava" kan tih, lui dunga chaw zawng sava chi eng eng nge i hriat an hming zlak tlar la, chung chu a lem i hmuh theih phawt chuan lehkhah phokah bel tlar la, a hnuaiah an hming zlak hlawn ang che.

2. Mizo rama dil hmingthang deuh deuh i

- hriat an hming leh an awmna ziaak la, a dik leh dik loh in zirtirtu zâwt fiah ang che
- 3 “Bêl lâm” hi engnge ni? I hriat loh chuan mi zâwt rawh

BUNG III

MITTHI KHUA—PIALRAL

Tun lai thangtharte hi chu “Kan thih hnua hian kan thlarau hi khawiah nge a kal ang?” tun inzâwt ila, naupang tê tak tê pawhin, “Van ramah” tun min chhâng vekâwm e Mizo upa leh hmân lai deuha naupangte chu zâwt ila chutiang chuan min chhâng lovang a, an mi chhân dân tûr chu “E le, Mitthi khuaah,” tih emaw, “Pialralah” tih emaw a ni zâwk ang

Hmân lai Mizovin kan thih hnua thlarau awm khâwmna ber nia an ruat chu “Mitthi khua” an ti mai thîn a Chu chu he mi kan awmna khawvêlah hi chuan ni lovin boruak khawimaw laiah hian emaw awm nun an ring a ni a A kalna kawng nia an rin pakhat chu bung hmasaah kan sawi tawh a An rin dân dang la awm leh zêl chu hetiang hi a ni

Minung leh mitthi awmna ram inkarah chuan lui pakhat a luang a, chu chu “Pial lui” an ti a Mi an thih phawt chuan Mitthi khuaa kal tûr chuan chu lui chu kân ngei ngei tûr a ni a, chumi lui ral chu mitthi ram a ni tawh a, chuvângin Pialral tih chu “Mitthi khua” tih ang mai a ni

Mi an thih hnua an thlarauvin Pial lui a kan hnua pawh he kan awmna ram hi an ngai-in an lung a la lêng êm êm thîn a, an chhûngte leh an thiante ngaihna rilru an la nei reng a ni, an ti a Chutichuan Mitthi khaw pana an kal zêl chuan tlâng pakhat an han lăwn chhuak a Chu tlâng chu Hringlang tlâng an ti a ni Chu mi tlâng chhíp atang chuan mi nungté awmna ram hi a lang un mai a Tichuan tlâng chhíp a-țanga an han thlir chuan an dam laia an chênna khawvêl ram chu an han hmu a, an lunglêng chu an ƣap zawih zawih thîn a ni an ti

Hringlang tlângah chuan thil mak tak pahh a awmin an sawi Pakhat chu pangpâr a ni Chu pangpâr chu, "Hawilo pâr," an ti a, maw tak mai a ni a An lunglêng han hawî vêl chuan an hmu lo thei lo va An hmuh veleh chuan lăk a, tawn an duh thîn a An han la a, an tawn a Chu veleh chuan an awmna hlui lam kha an hawî duh ta hauh lo a ni an ti.

Tin, a pakhat dang chu tui a ni Tlâng-chhípah chuan tui fîm êm êm, itawm tak mai hi a awm a. Chu tui chu a itawm si a, an han in a An in veleh chuan an chênna hlui Minung ram chu an hawî duh ta lo chang pawh kha ni lovin an theihngihl ta hlah mai thîn a. Tichuan an hmalam khua, Mitthi khaw thlen hlan mawlh chu an ngakhlelin an chak tawh thîn a ni an ti zuk nia. Chu tui chu Lungloh tui an ti a ni.

Chuta țanga an han kal leh chuan Mitthi khua chu an pan dîng ta a Mitthi khua an han

luh dawn chuan kawtchhuahah hian pa lianpui
 pakhat hi a lo thu khuau mai a Chu pa hming
 chu Pu Pawla an ti a Phulraw pheí phawk hi
 sairawkherh atân asiam a, a hum ruau mai a
 A saihlum pawh artui tiat tiat a ni an ti a Chu
 pa chuan Mitthi khuaa lût tûr ap ang chu an
 chanchin a lo zâwt a An dam laia mi ngaihsân
 zâwng, sechhun khuangchawite emaw, mi that
 sa kâpte emaw an nih loh chuan a sairawkherh
 chuan a perh kâwrh thîn a A perh chu a dam
 har khawp mai a, kum thum a ngâwt a ni
 an ti a

Ram lamah emaw, in lamah emawa thang-
 chhuah te hi chu a perh ngam haah lo mai an
 ti a Mi chutiang chu an sa kah, zukchal chung-
 ah diar tial leh vakul chang tawnin an chuang
 a, sazuk ki hreuvah chuan rûlngân, an kah
 bawk a inkual a, chung lamah muvanlain
 thlâwkin a vêng bawk a An hnung lamah leh
 hma lamah sa dang an kah zawng zawng sakei
 te, savawm te leh sa dangten an vêng khup
 bawk a Chutianga lo kal chu perh mi- ah a ruat
 lo va, thu pawh zâwt lovin a kal tlangtîr mai
 thîn a ni an ti bawk

Pu Pawla chuan nausên hi a sai ngam haah
 lovin an sawi bawk a A sai ngam lohna chhan
 pawh hetiang hi a ni an ti Pu Pawla bul a va
 thlen chuan perh tumin a lo tin a Ani chuan
 “E, mi han perh teh dah, i châk lo vang!
 Engah nge hetia hma taka min lăk vei ni? Mi
 engang nge ka nih dawn pawh i hria em'ni?

Puitlin thlengin mìn zuah nì ula mì that sa káp pawhìn ka awm thei ang chu Engahnge ka chhiat ka that hriat hmam mìn lăk vei teh rêng nì?" a tì a, a ke a per tên tên mai a, a sai ngam bik awzawng lo ve an tì a lăwm

Pu Păwlan a sairawkherh hianpuia a perh pumpelhna chauh hì nì lovin thangchhuah nu leh pate chu Mitthi khuaah hian chan tha tak changin an la sawi leh bawk Mitthi khuaah pawh hian dam laia kan khawsak dân ang bawk hian la khawsa zêlin an ring chêk a nì ang chu, chutiang thangchhuah nu leh pate chu hlo thlawh leh hnathawh hah ngai lovin mì dangin faihawtin (buhfain) an chăwm a An dam laia mì zah leh ngaihhlut an hlawh ang kha an la chhawm zêl a nì an tì

Hông thih hnua awm dân kan pì leh pute rin dân kan sawi a tang hian thangchhuah tura an neih zawng zawng te sêng leh thih pawh dawn lova theihtawpa an bei thin dân tûr chu in ngaihtuah thiam ang a An bei nasa êm êm thin rêng a nì

Thil tih tûrte

1 Hawilo pâr hì pangpâr eng ang nge nia i rin? Nì awma i rin dânin i thiam theih tawp-in a lem ziaik teh A rawng i neih chuan hnawih ngai bawk la. Tin, nakin hnua i la en leh thin atân i ziaik nì tahrîk leh i hmîng ziaik la, dah tha khiau ang che.

2 Hmân lai Mizo pasaltha hmingthang tak mai pakhat chuan a thih dawnin “Ka silai leh ka kawlnâm min chhih ula, Pu Pawla an tih hi ka that ang e,” a ti a Mizo hla hlui tak pakhat pawh chu chu an phuah a. Chu hla leh chu pa chanchin chu upa zâwt ang che

BUNG IV

HMANLAI MIZO HRIAMHREI

Tân lai mite chuan hnathawhna te, sa pël nân te, indo nân te hriamhreï tha tak tak kan nei Chûng chu chem te, tuthlawh te, hreipui te silai te a ni Hmân lai Mizo, kan pi leh pute Rûn râlâ an awm lai chuan hriamhreï tha rêng rêng an la nei lo Hlo thlawh nân te pawh sazuk kite hi an hmang a, an nawt phut sêrh sêrh mai thîn a ni an ti a Chûng ang lai hun chu tûnah hian a hre phâk chu an awm tawh lo. Nimahsela, sazuk kite chu lo thlawh nân an hmang ngei a ni ang tih chu an hla phuah an sak thîn atangin a briat theih a ni

Chûng lai chuan an indo te pawhin talhtum leh lungtum te hian an inchhu sawk sawk mai thîn a ni a Nakin an lo fin deuh hnu chuan lung chang, mei lung kan tih ang hi an chhu keh a, chu mi hriam chu feiah te, thal lûah te, tuthlawhah te an hmang ta a Chutiang an lo hman chinah chuan a hma ai chuan thil an ti thein ei zawn te pawh an lo awlsam ta zâwk hle a ni Chutiang lung chang chu Kawi

ram lamah khian a tam mai, chûng amı chu an la thîn a nı awm e. Mızo rama an lo luh hnu pawh chutiang lung hriamhreı chu an rawn chhawm lût a nı ang. Khawıdaw kar kârah chutiang lung hriamhreı chu an chhar zeuh zeuh a nı

Lung hriam an hman hnuah hian thîra sıam hriamhreı thung an hmang leh a Chûng pawh chu Kâwl ram lam a'ang bawkın an la leh a nı a A lâkna a hlat avâng leh hmuh harsat avângın a tîrah chuan a nei pawh an tam lo hle a, an indo dante pawh an tidanglam hle mai

An indo dân chu hetiang hı a nı -Lei hı thûk deuh takın an lai khuar a Chutah chuan thıng pum khat chauh hı an kham kai a. Lei lai khuar leh lam leh lamah chuan inbei tûra te chu an inep a An zavaıa inbei vek lovin an mı huaisen ber neih ve vete chu an lo thawk chhuak a Kâwl-hnâm keng ve vein lai leh laiah intâwk tûrın leih-lawn chu an zawh ve ve a An intawh vele anın sât sawk sawk mai thîn a nı A sât thla hmasatu zâwk apiang chu huai zâwk an nı a Chutiang chuan pasal tha dang rawn bei leh ngam an awm chhûng chuan an inbei chhawkw zat zat zêl thîn a

Chutiang thîrhriamhreı chu zawı zawıın an lo nei tam telh telh a. Fei te, thal te kâwl-hnâm te an lo neih tam chinah chuan chutianga a mal mala inbei tawh lovin mahnı neih ang ang hriam kengın an inphêk bei ta zâwk thîn a nı

Hman lai Mızovın indonaa an thıl hman thîn pakhat pawıdawh tak chu phaw a nı a,

thil tangkai tak a ni bawk Chu thil chu savun-
 a siam a ni a Sial emaw, selê emaw, hi a vun
 chhah lai ber hi an la a Chu chu thlangra tiat
 emaw vêl hian an zai thla a Chu chu a lai
 pawns deuhvin thingah an kai mar a, chuti
 chung chuan ni saah an an pho châr tlat mai a
 A ro châr hnu chuan thinga an kai mar chu an
 hlip a, a kûm lam pangah chuan a chelhna an
 siam leh a A pawns lam pangah chuan meithui
 an hnawih leh vek a Chutianga an hnawih peih
 vek hnu chuan a châr rum a, chema sah emaw
 feia chhun pawh emaw chu harsa tak a ni
 tawh thîn

An in do chuan chutiang chu an keng fur a,
 feia an rawn khaw emaw, thala an rawn kah
 emaw pawhin an phaw chuan an lo la leu va,
 hla tak takah an lo vai per daih daih thîn a ni
 Chutianga invên him theihna tak a nih avâng
 chuan tlangvâlhote hian a hman dân an zir na-
 sa em êm thîn Hetiang phaw hmang thiam
 hlir tang khâwm zingah chuan thal te fei te chu
 han khawh lûtin han kâp lût mahsela, in in-
 khêla bawl in inpe chhâwng zat zat thîn ang
 mai hian an phaw chuan an inhlân chhâwng a,
 hla deuh deuhvah an kai kawitir daih daih mai
 th n a ni

Indonaa an râl thah lû an lâm a an râl lâm
 nite pawhin an phaw hi an lek chhuak tel ve
 ziah a An lâm pahin an fei nêl a rualin an
 khâwng ri thup thup thîn a ni an ti

Thil tih tur leh chhan tur

1 Heta kan sawi loh hi hmân lai Mizovin indonaa an thil hman thin dang awm apiang upa zâwt la, an hming i lehkhabuah chhinchhiaah ang che.

2 Lung chang, 'meilung' kan tih hi hriamhreî atân ni lovin thil dang eng engah te nge an hman? An hmanna i hriat apiang ziaak ang che

3. Thing hâwng emaw, lehkha khawngin emaw, phaw lem siam rawh

4. Meithui kan tih kha engnge a nih a, eng atânte nge an hman hriat chhuah tum ang che

BUNG V

MIZO RAMA SILAI LAK LUH HMASA BER

Hmân lai Mizo rama lo lût hmasate chuan hriamhreî tha an la nei lo tih thu kan sawi tawh a Zawî zawîa hriamhreî tha an lo neih hret hret dânte pawh kan sawi tawh bawh a. Thenkhat chuan "Silai hi engtik laia an neih tan nge ni ang aw?" tia in lo ngaihtuah rûk reng a rinawm hle mai. Thil ngaihtuah awm tak pawh a ni rêng bawh a ni.

Mizo ram chhûnga silai lâkluh hmasak ber-na ni awma hriat dân chu hetiang hi a ni.— Mizoho Rûn lui an rawn kân hnu, Tiau lui nêna a inkâr rama an awm lai chuan Pawiho khi chûng laiaah chuan an awm ve lo va A chhak lamah erawh chuan tam tak anawm An awm-na chu Thlanrâwn a ni a, chuta tang chuan

Mizoho chu an rawn rûn thîn a an indo fo thîn a

Tum khat an indonaah chuan Kâwlnihovin Pawiho chu an hneh hle mai a tam tak an that a Salah tam tak an man bawk a An lai Chawnglula pawh an man tel a Nakin hnu deuhvah chuan Pawiho chu an inpun khâwm chiam a, an lo thawk tha leh a Chutih lai chuan Râlthe-ho chu an khawpui Suai leh Sai-hmunah an kût lai tak a ni a Râl an awm hnai ang tih ngaihtuah lêk lovin nuam ti tak main an chai dur dur mai a Chutia inring lo taka an awm lai chu Pawiho chuan an rawn thawng ta phut mai

Râl an lo lût tih an hriat veleh chaho chu an teh a, hriam an chuh a, an inbei ta chiam mai a A leh lam leh lamin an huai kher hlawm mai a, thah pawh an inthat nasa ngiang mai An tual laiah te, luhkâah te leh daikiang-ah te thi a luang zelh zuih mai a ni Rei fê an inbei hnuah chuan Pawiho chu an tlan chhe ta a Râltheho chuan an um a, an va umzuinaah pawh chuan hnem deuh an va that leh a An mi thahte chu ngawah hian an dah tlar thut mai a An lu chu an ken theih tâwk an la a, sailai pakhat an lâk sak bawk An sailai lâk sak chu tûn laia mi ang pawh hi a ni lo Cheng a nei lo va, mein an dep puak mai thîn a ni Chutiang sailai chu a hmingah pawh “mei pêk sailai” an ti a ni He mi tuma an sailai man hi Mizo rama sailai lût hmasa ber ni awmin a lang.

He mi tuma an indo hian Râltheho chu a chak

zawk leh chan tha zawk angin lang mah sela
 an chauh phah hle ni awm takin a lang A hnu
 rei lo têah chuan an khawpui Suai leh Saihmun
 chu an teh darh san ta vek nghe nghe a ni An
 teh dawna an hla phuahah an indo thu leh an
 teh chhan te chu a briat theih An hla chu hei
 hi a ni —

“Pawi no cha cha hawng thawk e

Kêwlni rûnin,

Ka Suaipui leh ka lâmmual a nuam ove

Ka Suaipui leh ka lâmmual a nuam ove

Hnahthing nuaiah Sakruang pal thing
 ang kan tun,

An thlunglû leh kawr silai tuiang kan lâk,
 an ti a ni Chumi hnuah an lo chauh tak dân
 pawh chu heti hian hla bawkin an phuah leh —

Kawlni ka chau kah

Chawnglul man thei kau,” an ti a ni

He mi hmun atanga an teh hi thenkhat chu
 Khawzimah an awm a, a then erawh chu Rûn
 lui phaiyah an awm darh ta a ni

Thil tih tur leh chhan tur

- 1 Hmân lai miten an mi thah lû an la zel hi
 eng atân nge an tih ?
2. Suai te, Saihmun te, Khawzim te hi khawi lai
 a awm nge an nih briat chhuah tum ang che.
3. Mei pêk silai i rin dânin a lem ziaik rawh.
4. Heta Ralte hla ziaik hi a awmia Mizo tawng-
 in i chhinchhuah buah ziaik ang che.

BUNG VI

CHHIN LUNG.

Mizo upa titi naupan laia kan dawn thin dân chuan mihring lo chhuahna bul an sawi dân chu hetiang hian an sawi thin

Khita khawchhak ni lo chhuahna lamah khian lungpui lianpui a awm a Chumi hnuai chu pûk a ni a A pûk zau zia leh thûk zia chu tumahin an hre lo

Nikhat chu, chu mi pûk a tang chuan mihring hi an lo chhuak ta nguah nguah mai a Tam tak an chuah hnuah chuan Râlte-ho hi an lo chhuak ve a An bengchheng hle mai a, an chîar ta nuai nuai mai a An lo chhuah zawh hmain a chhuak hmasaho chuan, “E khai, he miteho chu an bengchheng êm mai, an chhuah tam hmain khâr hnan rawh u,” an ti a Chutichuan pûk kawngka bula lung lianpui chu an kar phawng a, chu chuan pûk kawngka, an lo chhuahna chu an chhîn ta tlat a Tichuan Râlte ho la chhuak kim lote leh mi dang chhuak tûr la awmte pawh chu an chhuak thei ta lo a ni Chuti ni sùh sela chuan Mizo hi tam tak kan ni ang tûn an sawi thin a Chutichuan Mizo lo chhuahna bul nia an sawi ber chu “Chhînlung” tih hi a ni mai a Mahse chu chu “Khawchhak-ah” tih mai loh chu khaw lai rama awm nge a nih an sawi thei chuang lo

He thu hi a titi hle mai a, tôn lai mi tân chuan naupang tê pawhin an sawi ang chu thil

dikah ngaiin rin mai chu a harsa in ti viauin ka ring Amaherawnchu he titi hi awih lo mah ula he thu atang hian Mizo hi khaw lam atanga lo chhuak nge kan nih tak ang aw tih chu in ngaihtuahin ka ring a ni

Mizo kan lo chhuahna hi nangni chauh lo pawh mi dangte pawhin an ngaihtuahin hriat an tum thin a Mite an zawtin lehkhahu hrang hrangte chhiarin an chhui thin Hnam dang thawnthu leh titi atangte hla te leh tawng atang te, pian dan leh hmél put dan te, in leh lo neih dan te leh silhfen leh hmanrua atang te pawhin an chhui zél bawh a ni

Chutianga kawng hrang hranga chhuitute chuan Mizo hi kan lo chhuah tanna hmun chiah chu a ni tak sawi thei chiah lo mah sela khawchhak lam atanga lo chhuak kan nih chu an ring theuh a ni

Thawnthu te leh thil rêng rêng hi a dik tak a chu ni tawh lo mahsela, a rawn indinna, a thu bul thu dik eng emaw chu a awm chawk thin Chutichuan heta "Chhin lung" Mizo chhuahna ni awma upaten titi a, an sawi pawh hi phuachawp ngawt chuan an sawi lo vanga, a bu eng emaw chu a awm ngei ang tih kan ring thei

Kan chhak lamah khian Burma ram, Kawl vai ram kan tih thin hi a awm a Chumi ram chhak lam lehah chuan China ram a awm a Chanchin dilchhut taka zawtte leh chhuitu pakhat chuan China rama mite hnên atanga thu a dawn dân chu hetiang hian a sawi —

Hmân laín China lal fapa pakhat chuan China rama hnam thenkhatte a hruai chhuak chiam a Burma rama Aupataung-ah khua a dân a Nîmahsela an lal a tîh hnu chuan chuta awm hnam hrang hrangte chu an darh leh ta vek a Chu lal chu a hming Chîng Lung a nî, an tî a Lusei kan tîh pawh hî chu mite zînga tel ve hnam pakhat Lusi hnam an tîh thlahte kan nih an rîng

Lusi-ho an tîhte hî tûnah pawh an la awm Indo pui lai khân Mîzo tlangvâl sîpaia tang thenkhatte chuan anmahni awmna ram ngei chu an han tlawhin an hmu a Anmahni pawh an khawsak dân an la mâwl hlein an sawi Sam an zial a, sahmîm te pawh an la ak a, an in sak dante pawh Mîzo in ang a nî a An tawng pawh Râlte tawng nê n a in zûl hle a, Râlte tawng chuan an biak theih tûn, an sawi a nî

Burma mite pawhin Aupataunga Chin Lunga lal thu hî chu an tîtiâh an sawi ve bawk an tî a Anni sawi dân chuan chuta awmkhâwm hote chu hnam hrang hnam sâwm an nî a, tûn an sawi

Mîzo zîngah hian kan chhui a kan ngaih-tuah chuan mahni awmna lalte leh hmun emaw khua emaw hî chhuahnaa sawi kan hmang bawk thîn a ‘Muchhîp chhuak’ tîhte ‘Seipua khaw chhuak’ tîhte pawh kan hre thîn Chutichuan heta upa tîti Mîzo kan chhuahna nî âwma an sawi ‘Chhin lun’ an tîh pawh hî ‘Chîng Lunga khaw chhuak’ tîhna nî mai awm takin a lang

Chutiang a nih chuan Ching Lunga khaw awm-na Aupataung chu kan pi putena 'Chhin Lung' an tih chu a lo ni reng mai dawn a nih chu Ral-te-ho bengchhen thu leh chhin hnan thu te hi chu titi dawn chhawn zêla dawn sual palh emaw thu uar leh belhchhah emaw a ni thei baw anga A nih loh leh chuta awmho zingah chuan a tam ber leh bengchheng ber emaw pawh an ni mai thei baw

Aupataung tih hi Mizovin Awksatlang kan tih hi a ni

Hêng titi kan sawi leh thil rinawm theia kan sawite hi mi zawh leh dawn chhawn atang-a chuktuah khawm mai a ni a Nakinah lehkhabin zir zêl ang a, hnam dang tawngte zir an lehkhabu chanchin hlui an zia knate chhabin dik tak nangmahni ngein in la chhui chhuak thei ang

Thil tih tur

1 Map-ah en la, China ram te, Burma ram te hi Mizo ram nêna a inep dân leh an awm te chhinchhiah rawh.

2 Sahmim hi i la hmuh ngai loh chuan in khuaah a nei an la awm mial mai thei a, zaw chhuak la, a nei an awm chuan ngun takin an siam dante en ang che.

BUNG VII

KAWL ZAWL BUNG PUI

Bung hmasaah khân Kawl ram thu leh chumi ram lam atanga tuna kan chenna rama lo lât hi kan ni a rin theihna dân kawng kan sawi a He bungah hian chumi rinawmna tinghettu thil dang pakhat i sawi leh teh ang u

Khawchhak lama Léntlâng khi in hre theuh va, khi mi tlâng chhak lam leh tawh khi chu a ram a lo hniam tial tial a, a tawpah chuan phaizawl zaupui main a lo cham ta pôt mai a ni a Chumi phaizawl tawntirh lai chu Mizovin Kawlzawl kan tih hi a ni Chumi laia khaw awm hriat lâr deuh chu Kalemyo khua a ni a Chu khua atanga hla vak lovah chuan bûng lianpui hlam sawm vet lai a awm a Chu bûng chu Mizo-hovin Kawl ram an chhuahsan dâwna an phun a ni tun an sawi

Titfah chuan hetiang hian an sawi thîn — Mizo ram luh hma hian Mizo-ho chu he bûng-pui awmna lai vêlah hian an awm a Chuta awmho chu hnam sâwm an ni a Lal bîk chuang pawh nei lovin chi hrang hrang vêng hrangin an awm Chutia an awm khawm lai chuan Burma lalin in a sa a Chu mi a in sakna tûr chuan thing tlo chi, teak thing tam tak a duh a Chu mi thing la tûr chuan a chhawr vak vak mai a Chutia a chhawr nasat êm avâng chuan mahnî in leh lo pawh an ngaihtuah tha hlei thei ta lo va Chutichuan “Kan chelh ta ngang

lo ve," tui thlang lam pan zai an rêl a, Kâwl ram chu an chhuahsan ta a ni Chutia Kâwl ram an chhuahsan dawn lai chuan an awmna hmunah chuan bûng an phun a "He mi kan bûng phun hi a zârin lei a tawh hunah he mi hmun ngeiah huan kan lo kîr leh ang" tui Kâwl ram chu an chhuahsan ta a

Tûnah chuan chumi laiah chuan Mizo tam tak an awm leh tawh a A phuntuten an sawi lâwk ang takin chuta Mizo an awm leh tih kum tak chuan chu bûng zâr chuan lei a khawih chiaa a ni an ti

He thu hi keini Mizo hnam chauhvîn sawi a ni lova Kâwl-ho te leh kan chhehvêl a hnam dangte zingah pawh sawi a ni ve bawh a Chu lovah pawh Burma lai in sakna thing lâk thute pawh hi Mandalay khuaa hmân laia Burma lai King Thebaw-a in chu teak thing hlîra sak a ni a Chu in chu rei tak a ding a, tui indopui hnuhnûng (Second World War) khân a tiche ta chauh a ni a Hêng thute nêna kan ngaihtuah zawm hian King Thebaw-a in sak lai hun vêl hi a ni ang tih rin theih a ni bawh

Titi zawh dil chhût leh chhui thui zêl atangin he lai hmunah hian tûna kan vêla hnam dang awm ve, Naga (Rallêng), Meitei (Manipur), Thado, Vaiphei, Kiang leh hnam dangte pawh hi awm vein chuta tanga tûna kan awmna ramte hi pan ta hlawm kan nûn a lang bawh Thenkhat thlang lam pana kal an awm a, thenkhat hmâr lam pana kal an awm bawh a Amah-

erawhchu a khawí lam lam pantute pawh chu a rualpuun vawí khatah an chhuak vek lo Chi tlim khat erawhchu a rualin an chhuak a ní tih tûna mahni awmna ram theuhva kan awmlo dânah te leh an kalna sôlhnu leh hmun leh lui te, tlângte ina hming a put dânah te a hriat theih bawk

A hmaa kan sawí tawh angin Mizovin leh-kha ziaak kan thiam vena a la rei lo va, chuvângin hêng hun lai thu hí ziaakin kan nei lo va, chuvângin a thudik chipchiar takin sawí theih a ní lo Nimahsela hêng kan sawí tak títí leh thil dang chhui dâwnna atang hian a ní awma rin theih chin kan sawí thei chauh a ní Tûr hnu lamah kan aia lehkhah ziaak thiam hma sa hote Manipur te, Kâwlho lehkhahu atangtein thangthar mí thiamten in la rawn chhuin in la rawn dap chhuak zêl ang a, a dik tak kan hre pung deuh deuh zêl ang

Thil tih turte

1 Bûng thing hí eng ang nge a nih í hriat chian theih nân hêng hí hriat chhuah ngei tum ang che —

(a) Rei tak dam chí a nih leh nih loh

(aw) Zâr leh tang a neih dân

(b) A rah dân leh a rah hun

(ch) Hnah tla kawlh mí a nih leh nih loh

2 Kâwlzâwl awmna lai tak í hriat theihna tûrin a kiang hnaia khua emaw lui emaw, tlâng emaw zâwt chhuak la, map-ah zawng chhuak

ang che

3 Kâwl ram atanga Mizo rama lo lût tûrin
lui eng engte nge kân tûr awm zâwt chhuak la,
chh nchhih ang che

BUNG VIII

MIZO RAM LUH TAN DAN.

Kâwl rama hnam sâwm awm khâwm-hote
chu Kâwl ram an chhuah-sanin vawî-khatah a
rualin an chhuak vek lo tih kan sawî tawh a
Chutiang bawkin Kâwl ram atanga darh-hote
chuan tûna kan chênna ram hlawmte hî dîng
takîn kan pan ngat ngat a nî lo ve A tu hnam-
te pawh chuan ram chutiang kan thlang lamah
khuân a awm a, chu chu i pan teh ang tia
thawk chhuak an nî lo Chuvângin zawî muang
in a tahtawl tein an inchhawp thla zêl a nî

Keini Mizo pî leh pute pawh chutianga in-
chhawp thla zêl a tûna kan awmna ram hî
thleng an nî a Chutichuan Kâwl zâwl atanga
an thawk chhuak chu Rûn kuamah eng emaw
chen chu an awm Nimahsela Rûn lui kam
vêla an awm lai chanchîn hî hriat a tam lo hle
An nun dân leh khawsa dân a la mâwl lehzual
deuh va, sulhnu leh hnuhma chhui tûr hnuth-
chhih engmah a awm lo Titî dawn tûr pawh
tam a awm lo va, hriat pawh a awm meuh lo.

Rûn lui chu eng emaw ti tûn ah rawn kân
a, Tiau lui nêna a inkâr ramah hian hun eng
emaw tichhông chu an chêng a Chûng lai ram

a an chên lai chanchin kan hriat theih te chu
hetiang a ni Tumah lai chi bik an awm lo va,
hnam hrang hrang chu ho khatin an awm
hrang a, chûng chuan hruaitu leh hotu cawh
chu an nei theuh

Tûna Lusei hnam intihote hi Seipui khur-
ah leh Khawkawkah an awm a, tin, Râltheo
Suaipui hmunah an awm Chawngthuho Sâ-
zawl leh Bochungah an awm bawk Tin, Pêl-
pawl leh Belmual leh Lungchhuanah Khiangte-
ho an awm a Chuaungo, Chuauhang, Hauhnâr
erawh chu Hauhnâr tlângah an awm Ngênte,
Puntê, Pârtê-ho Chawnghawih tlângah leh Sial-
lâmah an awm bawk

Hêng laia an chen tîr vêl lai hian Silhsên
leh hriamhreî tha an la nei lova, hnawkâl leh
Siapsuap te an la hmang Hriamhreî lam pawh
tha rai an la nei lo va, chuwângin thlawhhma
lam pawh siam tha thei vak an la ni lo Vai-
mîm te, bahra te, bâl te leh kamrah dang mai
mai an chîngin chûngte chu chaw a tân an ring
ber a ni

Hêng hun laiah pawh hian hla sak leh phuah
an chîng hle tawh a Chûng an hla atang te
chuan tlâng lam rama an awm tawh hnute pawh-
in lui phai ruamah te chuan awm an la awm
renga ni tîr hriat theihnate pawh a awm bawk

Kan pi leh pute tûna kan awmna rama an
lo luhtîr lai hian mâwl tak mah ni sela, hriam-
hreî lam pangah chuan thîr hriamhreî hmanna
Kawl ram lam atanga lo tla thla an nih avângin

chûn ang chu an chhawm ngei ang A nei erawhchu an tam kher lo pawh a ni thei. Chuvângin títia indona leh hlo thlawh nân te thing-suih phêk leh sazuk kî te hmang anga an sawi te pawh hi a hmangte chu an awm ve bawk chuan a rinawm thei a ni

Rûn lui an rawn kân hnu hian a tahtawlin thlanglam ram hi an rawn hnawt zêl a Chutiang chuan Rûn lui leh Tiau lui inkârah ngawt pawh hun rei tak chu an tel ve a Chûng laia an chên thu leh hnam hrang hrang chênna bik te chu títiahte leh an awmna hmunte leh tlângtein an hnam hmingte a put avângin a la chhui theih a ni

Rûn leh Tiau inkâra an awm lai chhûng hian hriamhreî leh silhfênte pawh an nei tha sâwt hle Indona leh sa pêl nân te leh hlo thlawh nân te thîr hriamhreî te pawh an lo nei tamin an lo nei tha ta zâwk a Thal te, fei te phaw te an lo nei ta, chûng avâng chuan an sa pêl dân te, an râl bei dân te leh an thlawhhma lăk dân te chen pawhin a lo danglam ta a

Silhfên lam thu pawh an danglam sâwt hle mai Lui phai ruam luma an awm lai a chuan tlâng ramah chuan a lo vâwt ta bawk a, chuvângin hnawkal leh siapsuap mai chu a lo tawk ta lo Chutichuan silhfên tha zâwk leh lum zâwk ngaihtuah a lo ngai a, la-in puan leh kawr te pawh an lo siam a ni Dawlrêm kawrte, tawlhloh puan te hial pawh an lo nei ta a Sa leh râlă mi hui leh pasal thate incheina bik te

lam pawh an lo siam in an lo nei ta a ni

Rûn leh Tiau inkâr ram vela an chên kual lai hi kum 500 emaw vêl a ni tawh ang Hêng lai vêl atang hian hnam thenkhatte chuan chhim lam an pan a, thenkhatin hmar lam Chutiang chuan thlûr hrang hrangin Mizo iam hi an lo lût a ni a Hnam thenkhatte phei chu Mizo ram hi kal pel zêlin tûnah hian phai chhehvel ramah te an awm ta zâwk a ni

Thil tih turte

1, Dawlrêm kawr leh Tawhlloh puan a rawng dan ang takin mi a hmu tawhte zâwtin ziak ang che

2 Mizo hnam, Zo ram pêla kal zêl a, phai chheh vêl rama awm tate an awmna lai ram nên ziak rawh

BUNG IX

VAWK LU VUAK THLAK A INDO

Mizo rama tûna awmhote hi kan awm hmain kan hmaah hnam dang thenkhatte chu lo lût hmasa an awm tih kan sawi tawh a Chûng-te chu tûnah hian kan ram chheh velah hian an la awm ve ta reng tihte pawh kan sawi tawh bawh a Tin, tûna hemi rama la awm hote hi an lo luh tih lai chuan hêng hnam lo awm hmasate nên hian an indovin an inbei thîn ngei ang tih chu rin theih a ni Indo chîng m. tak tak vek an nih avângin chutianga indo chu a awm

ngei ngei tûr a nî Nîmahsela chûng indona
chanchin chu han sawi tûrin hriat chian êm êm
ka nei lo ve Hmun hming leh ram hmingte
atangin erawh chu a rin zawn theih Bâwngthah
tihte hi, chu lai hmunah chuan Bâwnggho an
that chiam a nî ang tih rin theih a nî

Luseiho zînga indona awm hmasa ber pâwl
nî âwma kan hriat theih leh chu indona chan-
chin tlêm tlêm tûn thlenga sawi la awm ta fo
chu kan thu tlângpuia kan hmuh Vawk lu
vuak thlâka indo hi a nî

Hnam tin zîngah hian sakhua eng ang emaw
tal chu biak a awm ve fo thîn a Khawvêl mi-
hring hnam mâwl ber zîngah pawh sakhaw biak
nei lo hlawla awm chu an awm ngai lo Chu-
tiang bawkin hêng Mizo hnamte pawh hian
sakhua biak dân bîk an nei a Hnam chi hrang
hrangte pawhin an sakhaw biakna vawk lû chu
pâwnah kawt kariah huan an târ teuh hlawm
thîn a nî a

Chutiang chi tinina pâwna vawk lu an târ
lai chuan chi leh chi inkarah inhmuh thiam loh-
na a lo awm a An inhnial a, an inhau a Inhau
leh inhnial mai chu a lo tâwk ta lo va, an in-
sual ta chiam mai a Chu chang pawh chu tâwk
ti lo vin an sakhaw biakna thil serh, pawimawh
tak leh khawih thiang lo anga an ngaih chu an
in vuak thlâk sak ta chiam mai a A chi chia-
tang hovin chutiang chuan nasa takin an inbei
ta chiam mai a.

Chi khatho chu talhtum kengin a hlawpin

an kalho va, khaw lai an fang a Vawk lu târ an hmuh apiang chu an vaw thla tawp zêl mai a He tih lai hian chi hrang hrang te chu a tlim-in vêng hrang hrangah an awm hlawm a ni Chutia chi dangho an vawk lu târ vuak thlâk sak tuma an lokal an hmuh chuan an ni ho pawh chu an lo in pun khâwmin an lo tang ve a Tichuan tual laiah chuan an inbei ta vak mai thîn a, an invaw thî hnê hnu mai thîn a ni He mi indonaah hian Lusei ho hi an huai ber a ni, an ti a He mi atang hian chi tlêm deuh chuan an vawk lô chu tual laia târ ngam ta lo vin in chhûngah, banglai chhûngah an târ ta zâwk thîn a ni

Hetianga a chi chîa tanho hi an lo chîn tak avângin Lusei-ho zawng zawng chu Seipui khurah a hovin an awm bik ta a Nimahsela, chuta an awmho hnu pawh chuan anmahniho pawh chu an vawk lu târ bawh chu an in vuak thlâk sak leh ta zêl a Chumi tuma anin vuak thlâk sak leh chuan hêng hnam Tochhawng, Chhang-tê, Chawngtê ho te hi huai berah an sawi a ni Anniho hi chuan an vawk lô chu tualah an la târ ngam ta reng a, chi dang te erawh chuan banglai chhûngah vek an târ ta Tuallala an vawk lô târ ngam ho zawng chu a hlirin Mu chhip tlângah an awm khâwm ta a Chu mite thlan ho chu tûn thleng hian Muchhipchhuak an ti a ni

Thil tih turte

He mi bungah hian Mizoten sakhaw biak

nāna vaw k an hman chu kan sawi lang a A
lū chu pāwnah an tār a nī tih te pawh kan sawi
a Eng angin nge sakhua chu an biak a, an sa-
khaw biak ber chu engnge nī tih te zāwt vel a,
ī hriat theih ang ang hriat chhuah tum ang che

BUNG X

MIZO HNAM HRANG HRANGTE

Mizo hī hnam hrang tē tēa chhiar chuan
hnam tam tak an nī a Nīmahsela sawi dân na-
rānah chuan then hñih lian pui pui a sawi a nī
mai thīn a Chu chu Lusei leh Awzia tih a nī

He mī then dân hī tawng hman atanga
then nī berin a lang Tūn laia Mizo ram chhūng-
a tawng hman lār ber, Mizo tawng kan tih ber
hī Lusei tawng a nī Hemi Lusei tawng a tawng-
ho zawng zawng chu Lusei an intī a Hnam
dang, mahni tawng nei hrangho zawng chu
“Awzia” an tī a nī Lusei tawng hmangtute hī
Mizo ram chhūnga lal hnuhnūng ber an nīh a-
vāngin an tawng chu a ram hian tawng tlāng-
pui berah neih a lo nī ta a, chutichuan Mizo
tawng tih a lo nī ta mai a nī

Luseiho ngawt pawh hī hnam hrang tam
tak an nī a Nīmahsela an tawng hman leh an
sakhaw biak a inthuhmun a, puithiam intāwm
thei vek an nī An sakhaw biakna sa pawh an
in ei tawn thiāng vek

A hma lamah khian Luseiho hī lal hnu-
hūng ber an nī tih thu kan sawi a Nīmahsela

Lusei hnam zawng zawng chu an lal vək kher lo Lusei zinga hnam thenkhatte chauh an lal a, Chungte chu hêng hnamte hı an nı —

1 Sailo 2 Palian 3 Zadêng 4 Thangluah
5 Rivung 6 Chengkual 7 Rokhum 8 Chawnglul

Awzia: Awze-ho chu kan sawı tawh angin mahni hnam tawng bik neiho zawng te hı an nı a, chuvangin hnam hrang tam tak an nı a An zinga hnam thenkhatte pheı chuan lalte pawh an nei Luseiho aimahin Awzeho hı an tam a, hnam hrang pawh an tam Hnam hrang hrang tam tak nı mahsela a tlangpuia khai-khawmin thliar hran an nı a Chutianga khai-khawma thliar hran dân chu hetiang hı a nı

1 **Ralteho** — Mahni tawng hrang nei an nı a Hnam te tē hnam hrang tam tak an nı An tawng chu Raltē tawng tih a nı Tūn thleng pawhin Mizo ram chhūngah hian a chi tlima awmna khua a la tam a, chūngahte chuan Ralte tawngin an la tawng fo, Mizo rama lal hmasa bera sawı an nı

2 **Hmar ho** — He mite ho pawh hı hnam hrang tam tak an nı Tawng pawh an nei hrang Mizo ram pāwn lamah tam tak an awm bawk Ralteho ang bawkin tūn thlengin a tlim-a an awmnaah chuan anmahni Hmār tawng hı an la hmang reng bawk a nı

3. **Paihte-ho** — He mite hnam hı Mizo ram pāwn lama awm an tam zawk Lal pawh lal hian tak takte an awm An mahni tawng

pawh an la hmang reng bawk

4 **Pawi ho** — Sawi dân naranah chuan Pawiho han tih ngawt hian chhíp lama sam zial tawh phawt chu Pawi tih an ni mai a Fân-ai te, Lakher te, Tlànglau te pawh hi a huap vek a Nímahsela a awmzia takah chuan Fânai te, Lakher te, Tlànglau te hi chu thliar hran deuh chu an ni Fênggho hi chu páwl hran deuh an ni zawk a, Pawi takte chu Sunthla-ho an ni ber Hnam hrang hrang an ni ve bawk a, an tawng pawh a hrang hlek hlek Mizo ram páwn lamah an awm tam zawk bawk

5 **Fânai-ho** — Hemi te ho hi chhíp lama sam zial chu an ni ve a Awze páwla chhiar nímahsela, anmahni tawng an hmang tawh lo Mizo ram chhûnghah vek an awm a An hnam zingah lal hmingthang tak takte pawh an awm

6 **Lakher-ho** — He miteho pawh hi Mizo ram chhûnghah leh páwn lamah an awm An tam vak lo Hnam hrang hlek hlekte chuan tawng chi hrang deuh an hmang zel Anmahni in lalte pawh an nei hrang bawk

7. **Tlànglau-ho** — He miteho hi chu hnam tlém té an ni Mizo ram páwn lama awm pawh an awm bawk Tawng pawh an nei hrang, a chi tlém in an tlém réng réng a Mizo ram chhûnghah leh a páwn-a awm páwh fínkhawmin an tam lo réng réng

Hêng kan sawi loh te pawh hi Mizo ram chhûnghah hian Mizo hnam hrang dang tam tak an la awm bawk a Awze páwla mi an ni ber a,

mahse chung chu t'êm tê tê an nî hlawm Mah-
nî tawng pawh an hmang tawh lo

BUNG XI

CHAWNGTHU LUNG CHAWI

Mi an intihthinur tea eng zawk zawkîn emaw chuan vuak tumîn talhtum emaw a chuh a a vuak leh ngam meuh si loh hian "A Chawngthu lung chawî ûr mai a," an tih thin hi in hre ngai em? Thenkhat chuan in hre tawh phawtin ka ring A nih leh chu chu engnge mi an tih chhan in'hria em le? A tam zawk chuan in hriat a rinawm lohva, hriat pawh in duh hle ang ti rawh u Thil hriat chakawm tak a nî bawx si Aw le, chutiang thu lo chhuah tanna dân chu ka han hrilh ang che u a, hetiang hi a nî —

Hmân lai Mizo lai an awm tîr vêl lai hian Zadênga thlahte zînga mi Lianbula chuan Fâr-zâwlah Chawngthu-ho in zathum lai hovîn khua a siam a Lianbula zâra lai ve beisein Hualngo pa pakhat Lalvunga a tel ve a Kum hnih emaw kum thum emaw lek an awm hnuah chuan Lalvunga leh Lianbula chu an inthurual ta meuh lo va, an lo buai ta a Chutia an lo buai chuan Chawngthu ho chu Lalvunga lamah an tang ta vek mai a Tichuan an lai Lianbula leh amah tanpuitu chi dang tlênte awm vete chu an hnawtchhuak ta zawk mah mai a Fâibenvawn tlâng an tihah chuan an awm ta a

Lianbula chu a thinur êm êm mai a,

chutichuan chu n i a awmna hmun thar atang chuan Lalvunga dopui tûrin m i a sâwm vêl ta a Nakinah chuan va rûn tûr chuan an thawk a, khua an va thlen chuan m i thenkhatin râl an n i tih an lo hria a. Tichuan, “Râl an lo lût e,” tia an han au vê' chuan an lal Lalvunga chuan “Khêl râl” emaw tûn a ngaihsak lo va Nimahsela râl tak tak an lo n i reng ta mai si a Chawngthuho lah khân an mahn i lal pângngai ngei thinur a lo thawk chu an lo do ngam awzâwng lo mai a, tawng pawh an lo tawng ngam lo va. Chawngthu pa pakhat erawh chuan, “Râl an lo kal e,” tih thawmah chuan a han en a, râl lo lût mur mur chu a han hmu a Bei tumin lung tum lianpui h i a chuh thut a Nimahsela a lal hlui hote kha an lo n i tih chu a han hmuh chian a, a thiante tumahin an bei lo tih a han hmuh chuan an i pawh chuan a lung tum chaw i chu a dah leh ta ruai ruai mai a Chu chu a n i “Chawngthu lung chaw i ” an tih fo tâkna chu i

Chutia râl an lo lût ta mup mai chu a far-nuin Lalvunga chu a va hrih a Nimahsela kan sawi tawh ang khân, “khêl râl” emaw tûn a lo awi duh lo va Râl tak tak a n i tih a han hriat chian hnuah erawh chuan tlan a tum a Nimahsela Lianbula ho chuan kâwm kârah an dang tlat mai Nimahsela lal a nih avângin chu tia an dang bet reng chung pawh chu tumahin an khawih ngam lo, Nakinah chuan m i pakhat Kinawna pa an tih chuan fei pawh n i lo, tiang mai mai huan a han khawh zeuh a, chu ve-

leh mi dang chuan an fei ken chuan an khawh
ta ruih ruih a, an khawh hlum ta dêr mai a ni

Tih tur leh chhan tur

- 1 “Khêl râl” tih hi a awmzia in zirtirtu emaw
mi dang emaw zawt fiah ang che
- 2 Eng vângin nge indo lai pawhin lai chungah
mun kut an thlak duh loh ?
- 3 Heta kan sawi, Lalvunga thih thu phuahna
hi Mizo hla hlui tak a awm a, chu chu a hria
zawt la ziak ang che

BUNG XII

MIZO RAMA KHAWPUI DING HMASA BER

Tân lai hian Mizo ramah khawpui sawi tûr
vak a awm lo va Sawrkâr hmunpui Aizawl
(Aizal) khua hi sawi tûr awm chhun chu a ni
mai a Mizo khua ngat chu in zathum tling
pawh an awm lo Hmân laia Mizo khawpuite
erawh chu in tam tak tak an awm In sâng aia
tam khuate pawh a awm nualin sawi a ni

Chûng khaw lian an sawi thinte zînga a
lian zual leh an sawi lâr ber pakhat chu Selesih
khua a ni He khua hi tân laia Zâwlsei an tih
hmun hi a ni e an ti A khua a tam vâng chauh
pawh ni lovin Mizo rama khawpui ding hmasa-
ber a nih avângin an sawi lârin a hming thang
bik nun a lang

He khua hi Pu Kawlha khua a ni a, in sâng
sarih a ni an ti Chuti taka khaw lian leh ro-
pui taka a lo awmna dân chu hetiang hi a ni

Lusei hovin khawchhak ram kal sana Tiau lui an rawn kân huan tlâng hran hranah an awm thliah thliah hlawm a. Nimahsela chhak lam a-tangin Pawi hovi an rawn rûn ta fo mai a, chuvângin awm khawm tûm an hre ta a Chuti-chuan hmun tha leh remchâng bera an briatah chuan an awm khawm ta a Chu mi an awm khawmna Selesih chu Pu Kawlha khua awmna sa a ni a, chuvângin amah chu lalah an nei ta nghâl a ni an ti.

He khaw ropui zia leh mihring tam zia hi titiah chuan an sawi nasa hle mai A khaw zau zawng pawh an sawi nasa hle In sâng sarih lai awmna khua chu zau awm rêng pawh a ni a Titia an sawi dân chuan khaw thlawh khûm tuma thuro te, kâwlhaw k emaw, vapual emaw a lo thlâwk thîn te hi tuallaia mipui awm chuan an lo au va, a thlâwk kawî zêl a, a tâwpah chuan a hah a, thlawh khûm zo lovin a tla tawp tawp zêl a ni an ti

Tin, mihring tamzia pawh hetiang hian an sawi thîn Mihring an tam êm êm mai a, vêng thlêr khat a mi chauh lo chu vêng danga mite chu an inhre sêng lo tawp mai a. Se chhun leh khuangchawite pawh an inbriatpui sêng lo an ti a

Khaw chhuat laia chirhdiak a tam hle tûk te pawh hian feh chhuak hmasain khôp tûm dawn dawn chirhdiak an dai pawhin a hnu-hnûng chu ke-a chirhdiak kai hauh lovin an kai thei mai thîn a ni tin an sawi

He mi lo hi Dung tlângah Pubuara hovin
3,000 lain an awm tih sawi a ni baw k a Tin,
Palian lai Sibuta chuan Rêngpui (Tipperah lai)
hnuaiah khua a siam a, in 25,000 lai khua a nei
tih vai lam lehkhahuahte pawh zia k a ni a Ni-
mahsela chu khua chu a tute hovin an insem
darh a, pakhat chuan in 4,000 a indan pui tih
a ni baw k

Hêng lo pawh hi khaw lian tak takte chu
tama sawi a ni a, nimahsela an chanchin chu
sawi tûr tam tak a awm meuh lo a ni

Thil tih tur leh chhan tur,

1 Engvângin nge hmân lai angin tûn lai hian
khaw lian tak takte a tam tak loh ?

2 Mizo ram map zia k la, he mi bung chhûnga
khua kan sawite hi a awmna dik takah dah la,
a kiang vêla tlang emaw lui emaw lang sâr deuh
awm apiang dah lang baw k ang che

BUNG XIII

SIBUTAN NULA A CHHUN THU.

Hmân lai Mizo khawsa dânah chuan mun
sialte a chhun a khuangte a chaw k chuan
“Thang a chhuah,” an ti a, an ngai ropui êm
êm thîn Mite’n chutiang ti tawh a ni tih an
hriat theihna tûrin diar tial leh vakul chang
leh puan tial an nei bik a, chutiang chu mi
zawng zawng khim leh sin a thiang lo Diar
trial khim a, vakul chang tawn ngauh ngauh
tawh phawt chu khawiah pawh kal sela, a kal-
na apiangah mite’n an lo zahin an lo ngaihlu

viau thín a Chuvângin pa tawh phawt chuan
sechhun khiangchawi nih chu tlin hram hram
an tum thín

Tin, chutianga an sé chhun tōr chu an
chhun hmain naupang leh tlangvâlho hian hrui
lian tak takin an hling a, an चाहि हरेप थिन a
A tlan peih tawh lote pawh hi tih tlan tēp tum-
in an vaw zawt zawt mai thín a, a chāng pheh
chuan a hah lutuk hi an vuak an vuak bawh si
avângin a thi hial thín a ni.

Hmān lai Mizo ram lai zingah lai pakhat
nunchhe tak mai hian chutianga sial an chhun
ang chuan nula pakhat a chhun an ti a Chu
lai nunchhe tak mai chu a hming Sibuta a ni a
Bung hmasaah a khaw tam zia pawh kan sawi
tawh kha Aizawl atanga hla lo tēah a lung-
phun pawh tūn thlengin a la ding reng a A nu-
la chhun chu Dārlalpuī a ni

Sibutan hetiang Dārlalpuī se chhuna a
chhun mai hi tītia an sawi dân chuan a chhan
hetiang hi nūn an sawi Sibuta hi naupangtē a
nih lain sala an man a ni a He nula a chhun,
Dārlalpuī pa hi lai a ni a, chu mi chuan a mah
a la lūt a, a chāwm a Dārlalpuī hian a hmusit-
in a tiduhdah viau thín a ni an ti A hmaiah te
hian sakuh zum te hian a chhun sak sawk sawk
thín a, a tirethei hle thín nūn an sawi a

Chutia a tiduhdah leh a tihrehawm êm
avāng chuan Dārlalpuī hnēnah chuan Sibuta
chuan "Dārlalpuī, hetiang chuan min tiduhdah
lutuk suh Nakinah ka lo la puitling ve ang a,

i chung a thil tithi tak pawhin ka la awm ve mai thei a nia," a ti thin a Nimahsela Dārlalpuu chuan "Nang tehlul hi puitlin thleng thleng-in i dam dawn em ni?" a ti a chihle a chhak thawt thawt a, a tihduhdah zual sauh sauh a ni an ti a

Nakinah chuan Sibuta chu a lo puitling a, mi thil tithi tak mai a lo ni ta ngei mai a Rêng ram lamah a kala, chutah chuan khua a zuk din a, in 25,000 lai khua a nei a Nakinah chuan Mizo ramah hian a lo chho leh a A naupan laia tiduhdah viau thintu, Dārlalpuu kha a nu nên an lo la dam a

Sibuta chuan a naupan laia Dārlalpuu a tihduhdah kha a theihngih thei hauh lo mai a, a hre reng a, Chutichuan a thungruh nân sial anga chhun a tum ta a Chutia sial anga chhun tum a nih avâng chuan mihring nimahse la, se chhun tûr an sawisak dân ang chiahin tih tûr a ti tlat bawk a Chutichuan tlangvâlho chuan an lal thu chu an hnial ngam si lo va, sial angin an hling a, an chah ta a A hah êm êm a, a tuite a hâl a Chutia a tuihâl tulh tûr chuan tui-ôm kengin a nu chuan a ôm ve bawk a

A chau lutuk tlan peih lo chu leihkapui hnua i himah te hian a bawk lût rawk thin a Nimahsela Sibuta chuan a han hmuh chuan "Vaw tho rawh u," a ti a, an vaw tho leh zêl mai thin a ni an ti Chutianga an chah chauh hnêp hnua chuan sial an chhun dân ang chiah-

in feun an chhun ta a ni, an ti

He lai nunchhe tak mai hi a lungphun chu
tôn thlengm a la ding reng tih thu a bul lama
kan sawi tawh kha Mi thenkhat sawi dan chuan
chu mi a lungphun chu Tlawng phai a mi lak
chhuah a ni an ti a A phunna tûr chu tlang
chhipah khaw chhûngah a ni a A lianin a rit
êm mai si a, a zâwntu tlangvâlho chu an chau
tawh bawk a, an chawl a. Chu mi an chawlh-
puina hmun chu khua atanga hla vak tawh lo
a nih avângin a nupui chuan an lung zawn chu
a zuk en a A zâwntute chuan “E, a rit em a
nih tak hi le, hah lohna rual zuk ni tak lo va,”
tiin zu leh saa a hrai an beisei hle a Mahse
ani chuan chuti awzâwng chuan a ti ta lo va,
“Hetiang mai mai te chu hnam vuah a phurh
chhuah mai awm lek a va ni ve,” a ti ta mai
a Chu mi thu an hriat chuan tlangvâlho chu
an thin a ur a, an zawn leh duh ta lo va Chu
mi an chawlh puina hmunah chuan phun a ni
ta mai a ni an ti An phun laur sal pakhat chu
an phun hnan nghô nghên an sawi He lung
hi Mizo ram chhûnga lungphun sang ber leh
hmingthang ber a ni

Tih tur.

Mizo rama lungphun lian leh hmingthang,
hmân laia mi leh tôn laia mite ziaak chhuak la,
a awmna hmun leh tu lungphun nge a nih a, eng
tik laia phun nge ziaak vek bawk ang che

BUNG XIV

LAL SA CHHIAH LO AWM TANNA DAN

Mizo rama 'lalte hian an khua leh tuite sa kâp emaw sa awk emaw an awm apiangin a dâr an la ve zêl thin a Chutianga an sa lăk chu a hmingah sa-chhiah an vuah a ni Hetiang sa-chhiah Mizo lalin an lo lăk tanna chu a kum hriat chian chiah ni lo mah sela, a lo awm tan dân chu upa titi atangin a hriat theih a Hetiang hi a lo awm tan dân chu nin an sawi

Hmân lain Luseiho khaw chh i k lamah Seipui khura an awm khawm vek lain Lêngtlâng thlang lama Tlângkhua an tihah khian Hnamte ho an awm ve a Anmahni chu Hnamte vek ni mah sela, an lal chu Lusei a ni an ti Nakinah chuan an lal chu a lo thi ta hlah mai a Chûng lai chuan indo rêng rênga khaw a an nih hlawm avângin lal atân chuan mi huaisen tak emaw i chhûng rual tak emaw lo chu, an tlăk lo a

Chûnchuan Tlângkhaw-ho chu an lal aiawh-tu tûr chu ngaihtuahin an inrawn khawm ta i An han ngaihtuah chiam pawhin anmahniho zingah chuan a awm an invân hle mai a, tih tûr an hre lo hle mai a Nakinah chuan an zinga pakhat chuan heti hian a han ti ta a "Thian-tê u, kan han ngaihtuah chiam pawhin keimah niho zingah hi chuan lala han siam awm hi kan hre mawh lo a ni si a, hawh u Seipui khurah han kal ıla, lala sâwm tûr i han zawng ngawt mai teh ang u," a ti a Midang pawh chuan tih ngaihna hre chuang si hek lo chu pa thu rawt

chu tha berin an hriatpui ta a. Tichuan lala sawm tûr zawng chuan Seipui khur lam pan chuan an thawk chhuak ta a.

Seipui khur an han thlen chuan sawm awm an tih deuh deuh chu an sawm dun dun a, mahse chung an sawmte chuan Lêngtlang thlang lam-a kalah chuan lai pawh chu an hlawh peih ta hlawm mang lo va, an mangang rilru ta hle mai a Mahse chutia an beidawn deuh tawh hle hnu chuan chu khuua pa pakhat chuan, "Saw laia parualate chhông saw va sawm teh ngawt mai u, anni sawn an lo duh mial ang e," a ti a

Parualate chhông a tih chu an pa ber chu Zahmuaka a ni a, an nu chu Lawléri a ni Fa-pa pasarih an nei a, chhông rual tak an ni Tichuan Tlângkhaw-ho chuan chu mite chhông chu an va sawm ta ngei a "Kan lala in awm peih phawt chuan sa kan kah leh kan wah apiang in a pang kan pe zêl ang che u" tun an va thlêm a. Anni chhông chuan an han ngaihtuah a, mahse sa pang chu a nâk rub leh a ti pan tak mai chauh a ni a, a hlâwk lovin an hria a Chutichuan Tlângkhawho hnênah chuan tlâwmngai ni awm takin, "E, thiante u, ni lo ve, a pang pui pui chu kan phôt lo vang e, chutiang min pékin chan in nei tlêm êm anga sin le, a dâr min pe zâwk ula a tawk lek ang," an ti a An-ni ho chuan ngaihtuah ngun chuang lêm hlei lovin anmahni duhsak leh an hma ngaiah an ruat a, "He mite zet chuan khuah leh tuite duhsakna an nei dawn, kan va sawm fuh tehîlul êm," tun

lawm tak main an duh ang chu pêk an tiam ta a

Tichuan chu mite chhông chu an lal tîr chuan an hruai chhuak ta a An tiam ang ngei khân sa an kah emaw an awh emaw apiangin a dâr chu an pe ta zat zat mai a Chu chu lal sachhih lo awm tanna chu a ni Chuta tang chuan lalte chuan sachhih chu an la ta zêl a ni

Tih tur leh chhan tur

1 Lal sachhih ni lo hi lal khua leh tuiten sa an awh emaw an kah emawin lal sa chhih anga mi dang hnêna pêk ve ngai a awm em? Hriat chhuah tum ang che A awm chuan a sa eng lai nge an pek chhinchhih rawh

2 Sachhih pêk ngai chin hi eng sa sate nge ni? I chhinchhihna buah "Sachhih pêk ngai chin sate," tîn, chông sa te chu an hming ziak ang che

BUNG XV

VAI LIAN

Mizo hnamte hi khawî lam atanga lo chhuak nge an nih leh hmân laia an khawsa dante tlêm tlêmin kan sawî lang ta a Hnam khat mai ni lovin hnam hrang hrang an nih ziate kan sawî lang tawh bawk a Hêng Mizo hnamte zingah nan tumah lal chi bik pawh an awm chuang lo [nam hrang hrangte chuan mahni lal leh hotu-an nein mahnin an khawsa hrang theuh a Nimahsela indo an ching viau mai a, chu-

tianga an mdo chuan a chak lo zawk apiangte.
chu an tlawmin a chak zawkte thu hnuaiah
chuan an awm mai thin

Hnam thenkhatte erawh chu hnam dang
hnuaia awm duh lovin a chi tlimin an insuan a,
hnam an ngam loh leh an huphurhte chu an
tlan san daih thin a Thenkhatin thlang lam
an pan a a thenin qhim thlang, a then hmâr
thlang lam pan tein an kala Chhak lam atang
a thlang lam deuh vek pan a insuan an nih
hlawm avangin chutianga a huhova an insuan
chu "Thlang tlâ" an ti thin nghê nghê

Chutia thlang lam an pan zêl avâng chuan
vaiho awmna ram an hnaih tial tial, zêl a Na-
kinah chuan vaihote nêna hmêl inhu phâkin
an lo awm ta a Chutia vaiho awmna ramte an
lo hnaih tak leh an hmêlte hmuh phâka an lo
awm tak hnua chuan vaiho khuate chu an zuk
rûnin an zuk rawk ta thin a An deptsu vai lalte
leh sawrkâr pawhin an lo buaipui tan ta hle a
Chittagong chheh vêl leh Silchar bul vêlahte
kalin vaihote chu an zuk rûnin an rawk thin a
Thenkhatte chu an man a, salah an hrua a
Chung sala an hruaite chu a mantute chuan an-
mahni chhângkaw zîngahte an awmpui a. A
thente chu lalin sala a nehte pawh an awm
bawk.

Chutiang chuan chhim lam leh hmâr lam
atangin Mizoho chuan tum tam tak vai khu
chu an zuk rûn a. Sal pawh tam tak an man a
m pawh tam an that a. Sawrkâr chaachi

ziakna atanga a lan dânin kum 1836 vél atang tawh rêng khân Mizoho hian vai khua chu an lo zu rûn tawh 'thîn nûn a lang Chutianga an zuk rûn thîn chuan salte leh râl lakte tam tak an hawn thîn avângin an zawngchhang a, an rûn zing ta telh telh a

Kum 1871 kum ngawt pawh khân tum tamfê chu thlasik chhông ngawtin hmun hrang hrang an zuk rûn a Hmun pakhat an zuk rûn chu thingpui huan a ni a Chumi hmuna thingpui sâp chu an that a A fanu tê tak tê chu mi dang tam tak nên an man tel ve ta a A rûntute chu 'Bengkhuai ho an ni a, sâp naupang an man pawh chu Bengkhuai mah chuan a awm ta a

Chutianga Mizohovin phai lam rûn an uar telh telh tak avâng leh mite an thatin an man hnem tak êm avâng leh sâp lam an thatin sal a an man tak avângin British sorkarin sal tângte chu lam chhuak leh tûr leh phai rûntute chu titlâwm tûrin sipai a tîr ta a (Chu chu "vai-lian" kan tih hi a ni

He mi a an lo thawk hi chhim lamah leh hmâr lamah an lo thawk a Chhim lama lo thawkho chu Satikang (Chittagong) lam atang-
 an lo chho va An hotu chu Lt Col T H Lewin ni a Mizovin Thanghana an ti a Amah hriat ngna lungphun pawh tunah Tlabungah a awm
 e miteho hi Sailâm thlengin an kal a, chutah
 uan Bengkhuai sâp naupang sal kawl kha in-
 h pawh awm lova inbe remîn an lak sak leh

ta Chu chu kum 1871, January ni 21 a ni. Sâp naupang an man hi Mizo chuan Zolûti tûn a hming an phuah a, a sâp hming tak chu Mary Winchester a ni

Hmâr lama thawk chho ve thungte chu Silchar lam atangin an chho va An hotu ber chu J.W. Edgar a ni Chhim lama mite ai mah-in an thawk rip zawk. Khaw tam tak an bei a, khaw thenkhatte chu an hai baw a Chhim lam vaihan nên intawk lovin an kîr leh ta a ni

He mi tuma vai lian hian Mizo sal man tam tak an hruai haw leh a, haw duh lo tam tak an awm bawk Vai an rûn a, an salai zuk lakte pawh tam tak an chhuh sak leh

